

Tutkija osittaispoliitikkona

Pohjois-Irlannin unionismitutkimus poliittisena puheena

JYRKI RUOHOMÄKI

ABSTRACT

The scholar as a temporary politician: The academic study of Northern Ireland unionism as a brand of political speech

This article discusses the study of Northern Ireland unionism by viewing the scholar as a type of political actor. My thesis is that the political conflict in Northern Ireland is so penetrating that it is virtually impossible for a scholar to stand aside from it. In this case, academic endeavours are necessarily also interventions in daily politics. I will argue my point by analyzing the study of Northern Ireland unionism and contrasting it with the context of daily politics in Northern Ireland. Theoretically my work uses Max Weber's notion of objectivity ("Objektivität"), which is interpreted through the work of Kari Palonen.

Johdanto

Tässä artikkelissa tarkastelen sitä, miten Pohjois-Irlannin konfliktitutkimus ja erityisesti Pohjois-Irlannin unionismin tutkimus on väistämättä interventio myös päivänpolitiikkaan. Argumenttini on, että tiede ja politiikka ovat Pohjois-Irlannissa niin tiukasti yhteen kietoutuneet, että ne voidaan tietysti mielessä katsoa yhdeksi ja samaksi asiaksi. Perustelen argumenttini analysoimalla Pohjois-Irlannin unionismitutkimusta ja unionismista käytyä tieteellistä keskustelua 1970-luvulta 1990-luvun lopulle. Tarkastelen tieteen ja politiikan samuutta päivänpoliittisten kontekstien kautta. Tarkoitukseni osoittaa, että Pohjois-Irlannin päivänpoliittiset ongelmat ovat olleet merkittävässä roolissa ohjaamassa unionismitutkimusta. Päivänpolitiikan ja tutkimuksen vaikutussuhde toimii tällöin tietysti myös toiseen suuntaan; tutkimusta ohjaavilla perspektiivivalinnoilla on poliittinen aspektinsa, joka säilyy tutkimuksen läpi. Poliitiikan tutkimus Pohjois-Irlannissa ei tällöin olekaan "vain" tieteen sisällä käytävää kamppailua valtaosuuksista, vaan tutkimus on osa päivänpoliittista valtakamppailua, mistä syystä Pohjois-Irlannin politiikantutkimusta

voidaan lukea teesini mukaisesti poliittisen puheen kaltaisena.

Max Weberiä on vaikea sivuuttaa keskusteluissa tieteen ja politiikan eroista ja yhtäläisyyksistä. Suoraviivainen tulkinta Weberin *Wissenschaft als Beruf* -teoksen lauseesta "Politik gehört nicht in der Hörsaal" (Weber 1991 [1919], 24) on, että tiede ja politiikka täytyy pitää erillään, eikä vastuullinen opettaja käytä asemaansa hyväksi iskostaakseen oppilaidensa mieliin omia poliittisia näemyksiään. Weberin ohje voidaan lukea myös eettisenä ohjeena opettajan vastuusta (Scott 1997, 53–54) mutta kun tarkastellaan Weberin tekstejä politiikan ja tieteen suhteesta tarkemmin, ei asia näytä enää näin yksioikoisena. Poliitikolta ja tutkijalta vaadittavat ominaisuudet ovat lopulta hyvin samankaltaisia, mikä tulee esiin myös verrattaessa tutkijalta *Wissenschaft als Beruf* -teoksessa vaadittavia ominaisuuksia poliitikolta *Politik als Beruf* -teoksessa vaadittaviin (Weber 1991 31–32; Weber 1977 65).

Weberille politiikka on kamppailua valtaosuuksista (*Machtanteil*) ja poliitikon päämääränä on saada tukea ja kannattajia näiden valtaosuuksien varmistamiseksi. Myös tutkija toimii saman logii-

kan alaisena ja tiede voidaan nähdä teorioiden ja ajatusten välisenä politiikan kaltaisena kamppailuna. Tätä analogiaa on tuonut esiin Kari Palonen (Palonen 2002a; 2002b; 2006), joka tulkitsee Weberin objektiivisuutta (*”Objektivität”*) enemmänkin *fair play* -vaatimukseksi, kuin ajatukseksi siitä, että olisi olemassa jotain riippumatonta objektivistista totuutta, joka voitaisiin tieteellisin menetelmin löytää (Palonen 2006).

Palosen mukaan Weberin objektiivisuus on tieteellisen keskustelun (siis kamppailun) säätelymekanismi, ei viittaus perspektiiveistä vapaan totuuden olemassaoloon. Objektiivisuudella Weber tarkoittaa Palosen mukaan sääntöjä, jotka määrittävät tieteessä tapahtuvaa perspektiivien ja teorioiden kamppailua siten, että voitolle pääsevät tasapuolisen proseduurin kautta koetellut tieteelliset argumentit. Tieteellisen argumentoinnin on oltava sellaista, että siihen voidaan vastata niin, että syntyy järkevää vuoropuhelua *fair play* -hengessä. Kaikilla argumenteilla täytyy olla yhdenvertainen mahdollisuus tulla keskustelussa koetelluiksi. Tieteellisen keskustelun metafora löytyy siten vaikkapa parlamentaarista *pro et contra* -traditiosta. (Palonen 2006)

Weberille tutkija ei ole mikään puhtaan totuuden etsijä. Koska tutkimuksen lähtökohdat ovat valittujen perspektiivien myötä sidotut, myös osa johtopäätöksistä on väistämättä poissuljettu jo ennen tutkimuksen aloittamista. Ei ole olemassa mitään ”totuutta”, jonka tutkija voisi tutkimuksellaan paljastaa. Tämä perspektivistinen näkemys pitää sisällään ajatuksen siitä, että politiikka on voimakkaasti tieteen sisällä. Toisin sanoen politiikka ja tiede ovat toiminnan logiikan tasolla tarkasteltuna hyvin samankaltaisia. Tästä huolimatta tiede on kuitenkin Palosen Weber tulkinnan mukaan vaja-vaista politiikkaa, koska se jättää tutkimuksen pohjalta tehtävät poliittiset johtopäätökset avoimiksi. Palosen Weber-tulkinnan mukaan tutkija ei voi sanoa mitä *tulisi* tehdä, sillä tämä olisi (muiden) poliittisten toimijoiden holhoamista (Palonen 2002a, 67). Tutkija voi ainoastaan esittää erilaisia vaihtoehtoja; mitä *voisi* tehdä. Tässä mielessä hän ei ole varsinainen poliitikko, vaan *osittaispolitiikko*, joka voi poliitikosta poiketen tehdä radikaaleja ajatuskokeita ja spekuloida vapaammin eri vaihtoehdoilla (Ma.). Tästä huolimatta aion tässä artikkelissa tarkastella unionismitutkimusta myös eräänlaisena tutkijoiden taholta tulleen sarjana poliittisia toimipide-ehdotuksia vaihtuvissa poliittisissa kon-

teksteissa. Lisäksi näen tutkijan vielä astetta osittaispolitiikkaa analogisempana ”oikean” politiikan kanssa. (Palonen 2002a)

Kontekstin merkitystä politiikan tutkimuksessa tai varsinaisesti politiikan teorian muodostumisesta on valottanut kuuluisalla lauseellaan Quentin Skinner:

I take it that political life itself sets the main problems for the political theorist, causing a certain range of issues to appear problematic, and a corresponding range of questions to become the leading subjects of debate (Skinner 1978, xi).

Skinnerin lause johdattelee lukutapaan, jonka mukaan politiikan teoreetikkojen tekstejä tulisi lukea kuten poliitikkojen tekstejä. Tämä lukutapa on sama, mitä myös itse tavoittelen Pohjois-Irlannin unionismitutkimusta analysoidessani.

Aloitan tutkimukseni taustoittamalla siitä, mitä on Pohjois-Irlannin unionismi ja missä ovat sen historialliset juuret. Unionismi ja sen merkitys täsmennyvät myös artikkelin edetessä, sillä toteutan tutkimuskysymystäni analysoimalla unionismitutkimusta ja unionismitutkijoiden vaihtuvissa konteksteissa valitsemia perspektiivejä sekä päivänpoliittisten ja tieteellisten kontekstien keskinäisiä suhteita. Tarkastelen ensin 1970-luvun marxilaisesti väritynyttä unionismitutkimusta, minkä jälkeen siirryn eräänlaisiin unionismitutkimuksen ”moderneihin klassikoihin”. Lopuksi päädyn avoimen poliittiseen unionismitutkimukseen, jonka edustajat eivät kavahtaneet tutkimuksensa poliittisuutta.

Unionismi ja nationalismi

Pohjois-Irlanti autonomisena alueena syntyi 1921, jolloin Pohjois-Irlanti väestönsä enemmistön tahdosta jäi Iso-Britannian ja Irlannin valtiounionista erkaantuneen Irlannin vapaavaltion ulkopuolelle. Eräs Pohjois-Irlannin konfliktin keskeisimmistä kysymyksistä on 1921 syntyneen Pohjois-Irlannin autonomisen alueen legitimiisyys. Tätä erimieliisyyttä voidaan kutsua kiistaksi Pohjois-Irlannin perustuslaillisesta asemasta. Pohjois-Irlannin unionismi on poliittinen aate, jonka mukaan Pohjois-Irlannin kuuluminen autonomisena osana Iso-Britanniaan on täysin legitimiä. Näkemys perustuu siihen, että alueen status on vuoden 1920 Irlannin ja Britannian välisen jakosopimuksen lisäksi vah-

vistettu usein kansainvälisin sopimuksin¹, ja siihen, että alueen vallitseva perustuslaillinen asema on sen valtaväestön tahto.

Pohjois-Irlannin nationalismi on Pohjois-Irlannissa ilmenevää irlantilaisnationalismia. Pohjois-Irlannin nationalistit pitävät Pohjois-Irlannin valtiota keinotekoisena ja näkevät Irlannin saarella vain yhden legitiimin valtion. Pohjois-Irlannin konflikti on tietysti paljon pelkkää perustuslaillista kysymystä moniulotteisempi ja siihen liittyy monia, esimerkiksi sosio-ekonomisesta epätasa-arvosta juontuvia kysymyksiä (Whyte 1990, 113–205). Tässä artikkelissa on kuitenkin tarpeen välttää liiallista konfliktin taustojen selvittelyä, koska perustuslaillisen aspektin esiin nostaminen on oman tutkimuskysymykseni kannalta riittävää.

Keskeisiä debatteja Pohjois-Irlannissa ja sen tutkimuksessa on ollut myös kysymys siitä, onko Irlannin saarella yksi vai kaksi kansakuntaa (*nation*). Klassinen irlantilainen nationalismi on nähnyt Irlannissa vain yhden kansan (Hennessey 1993). Unionistit taas ovat 1800-luvun jälkipuoliskolta saakka argumentoineet kahden erillisen kansan olemassaolon puolesta (Ma.).

Yleisesti ottaen useimmat protestantit ovat unionisteja ja suurin osa katolisista on nationalisteja, vaikka tämä seuraussuhde ei ole läheskään automaattinen. Siksipä Pohjois-Irlannin politiikasta keskusteltaessa tulisi mielestäni välttää protestantti/katolinen -dikotomiaa ja suosia unionisti/nationalisti -jaottelua. Ainakin tulisi tehdä selväksi, että protestanteista ja katolisista puhuttaessa ei viitata välttämättä pelkkään uskontoon vaan laajemmin kulttuuriyhteisöihin. Puhtaasti uskontokuntiin pohjautuvan jaon kautta tapahtuva poliittinen analyysi mielestäni pelkistää turhaan moniulotteisen konfliktin uskontojen väliseksi ristiriidaksi. Tietysti myös puhuttaessa unionisteista ja nationalisteista on muistettava, että konfliktiin liittyy paljon muutakin kuin pelkkä perustuslaillinen erimielisyys. Uskonnon roolia konfliktissa on ehkä eniten painottanut sosiologi Steve Bruce (Bruce 1986, 249, ks. myös Bruce 1994). Toisaalta joidenkin tutkijoiden mukaan konfliktin syyt ovat materiaalisissa ja sosiaalisissa eroissa, eikä uskonnon perusteella tehtävä jaottelu kerro mitään näistä (Bell 1976, 14; MacDonald 1986, x). Paljon tietysti riippuu siitä, mitä yleensä ymmärrämme uskonnolla tarkoitettavan. En kuitenkaan käsittele tässä artikkelissa tarkemmin eri Pohjois-Irlanti-tutkijoiden uskontokäsityksiä.

Unionismista ja nationalismista voidaan lisäksi erottaa alakäsitteikseen jyrkempää poliittista linjaa edustavat lojalismi ja tasavaltalaisuus. Tasavaltalaisuuden mukaan Pohjois-Irlannin valtion olemassaolo estää Irlannin kansan itsemääräämisoikeuden toteutumisen täydellisenä (Whyte 1990, 134). Lojalismi taas on maltillisempaa unionismia sitoutuneempaa protestanttiseen uskontoon ja protestanttisiin perinnejärjestöihin, kuten Oranialaisveljeskuntaan (Bruce 1994).

Vihreää ja oranssia marxismia

1970-luvulla unionismin olemuksesta, oikeutuksesta ja rationaalisuudesta käytiin kamppailua pitkälti Marxismin ja marxilaisten käsitteiden kautta. 1970-luvun Pohjois-Irlantia koskevasta tutkimuksesta voidaan erottaa ”vihreiksi” tai ”oransseiksi” marxilaisiksi² kutsuttuja tutkijoita sen mukaan, mihin suuntaan he tahtoivat tulkita ”Irlannin kysymystä” (Perry 2008; McGarry & O’Leary 1995, 138–167). Voidaan pitää jopa koomisena sitä, että Marxin kautta perusteltiin sekä yhtenäistä Irlantia että Pohjois-Irlannin oikeutta kuulua Iso-Britanniaan.

Klassisen Irlantilaista nationalismia ja marxismia yhdistävän näkemyksen mukaan Irlanti oli riistäjä-riistetty -suhteessa Britanniaan (Englantiin). Irlannin unionistinen väestönosa oli huijattu toimimaan Englannin imperialististen päämäärien toimeenpanijana, eli elämään ”valheellisen tietoisuuden” alaisena, ymmärtämättä yhteenkuuluvuuttaan englantilaisten riistämän Irlannin katolisen väestön kanssa (Connolly 1987 [1910]). Keskeinen ajatus tässä 1900-luvun alun irlantilaisessa nationalismin ja sosialismin yhdistelmässä oli, että saaren jakoa piti viimeiseen asti välttää, koska se pitäisi ”kansallisen kysymyksen” elossa ja haittaisi projektia irlantilaisen työväenluokan ja Irlannin saaren yhdistämiseksi (Mt.). Kansallisuuskysymyksen yhteydessä edennyt Irlannin nationalistien poliittinen projekti autonomian saavuttamiseksi onnistui kuitenkin yhdistämään irlantilaisen yhteiskunnan katolilaisuuden kautta tavalla, johon sosialismi ei pystynyt. (English 2006, 263–264).

Tutkimuskirjallisuudessa unionismi tulkittiin 1970-luvulla pitkälti marxismia ja nationalismia yhdistävistä lähtökohdista. Sitä, että Pohjois-Irlannin protestanttinen työväenluokka valitsi unionismin ja hylkäsi sosialismin, perusteltiin luokka-allianssilla. Tämän tulkinnan mukaan imperialistisin vai-

kuttein toimivat pääomanomistajat soivat protestanttiselle työväenluokan ”työläisaristokratian” aseman satamateollisuudessa palkinnoksi siitä, että nämä hylkäsivät sosialismin (Lysaght 1980, 19). Keskeinen marxilaisesta perspektiivistä Pohjois-Irlannin konfliktia selittävä teos on Michael Farrellin *Northern Ireland: The Orange State* (1976), joka eksplisiittisesti tuomitsee Pohjois-Irlannin valtion olemassaolon imperialismiin perustuvana jäärteenä. Farrell oli pohjoisirlantilainen vasemistolaisutkija, joka oli hyvin vahvasti mukana 1960-luvun lopulla syntyneessä Pohjois-Irlannin ihmisoikeusliikkeessä. Farrellin edustamaa ”vihreää marxismia” kritisoivat ensimmäisten joukossa *British-Irish Communist Organisation* (BICO) -ryhmä, joka julkaisuillaan pyrki eräänlaiseksi unionistien älylliseksi avantgardeksi (McGarry & O’Leary 1995, 139). (BICO 1971, 1972)

BICO nosti esiin unionistien argumentaatiosta jo 1800-luvulta tutun ”kaksi kansaa” -teesin, jonka mukaan Irlannin saarella eli kaksi toisistaan erillistä kansaa, ei siis yhtä jakamatonta Irlantilaista väestöä (BICO 1972). BICO yhdisti teoreettisen kansakunta-pohdiskelun poliittiseen toimintaan argumentoidessaan sen puolesta, että Pohjois-Irlannin jaossa ei näistä premisseistä lähdettäessä ollut mitään keinoitekoista (Mt.). BICO toimi eräänlaisena intellektuaalisena interventiona poliittiseen keskusteluun ja sai myöhemmin monia samankaltaisia seuraajia, tunnetuimpana 1991 toimintansa aloittanut unionistimielinen *Cadogan Group*, joka koostui lähinnä historian, talouden ja politiikan tutkijoista.

Vaikka BICO:n julkaisut eivät välttämättä täyttäneet tieteellisen työn kriteereitä, edes siinä määrin kuin Farrellin *The Orange State*, tieteellisempi ”oranssia marxismia” edustava teos oli kuitenkin olemassa. Peter Gibbonin *The Origins of Ulster Unionism: The Formation of Popular Protestant Politics and Ideology in Nineteenth – Century Ireland* (1975) on 1970-luvun keskeinen marxismia unionistisesta perspektiivistä soveltava teos. Gibbon vahvisti unionistisen luokka-allianssin olemassaolon, mutta vapautti tämän allianssin väitetystä imperialistisesta riistäjä-riistetty -suhteesta Britanniaan. Gibbon päinvastoin argumentoi, että pohjoisirlantilaiset unionistit omasivat täysin rationaaliset ja puolustettavissa olevat syyt poliittiselle vakaumukselleen ja separatistiselle toiminnalleen suhteessa Irlannin valtioon. Gibbon argumentoi, että Irlannissa syntyi pohjoiseen ja etelään kaksi toisistaan pitkälle riippumatonta poliittista taloutta,

jotka tosiasiallisesti muodostivat kaksi erillistä kansakuntaa (Gibbon 1975, 9–10, 19). Unionismi yhdisti irlantilaisen nationalismin uhan alla keskenään riitaiset pohjoisen protestantit. Protestanttiset järjestöt, kuten Oranialaisveljeskunta, puolestaan loivat organisatorisen pohjan unionistien muodostuvalle puoluekoneistolle (Gibbon 1975, 127–130). Nämä limittäiset allianssit, jotka pysyivät koossa ainoastaan rajoitetulla alueella Pohjois-Irlannissa, ratkaisivat saaren jaon (Gibbon 1975). Gibbonin teos oli keskeinen 1970-luvulla alkaneessa unionismitutkimuksen revisiossa, missä unionismiin suopeammin suhtautuvat tutkijat kritisoivat aiempaa irlantilaisen nationalismin värittämää unionismia lukutapaa. Gibbonin lisäksi keskeisiä revisio-nisteja olivat mm historioitsijat Paul Bew ja Henry Patterson (esim. Bew, Gibbon Patterson 1979, 1980; Bew & Patterson 1985).

Lojaalit kapinalliset

Vuosina 1921–1972 unionistit hallitsivat enemmistönä paikallisparlamentti Stormontia. Unionistien suvereenisuutta korosti se, että nationalistinen vähemmistö pidättäytyi ottamasta osaa parlamentin toimintaan. Katolisten kansalaisoikeuksien polkeminen ja lisääntynyt paine Pohjois-Irlannin yksipuolista hallintoa kohtaan johti kuitenkin suuriin levottomuuksiin 1960-luvun lopulta alkaen. Viimein unionistinen hallinto ei enää kyennyt valvomaan järjestystä alueella ja Pohjois-Irlannin autonomia kumottiin 1972. Samaan aikaan Iso-Britannian hallitus otti maakunnan suoraan hallintaansa (*direct rule*). (Hennessey 2005)

Britannian hallituksen johtopäätös Pohjois-Irlannin kriisistä oli, että alueen itsehallinto voidaan palauttaa vasta, kun unionistit ja nationalistit kykenevät jakamaan poliittisen vallan instituutioissa keskenään (*power sharing*). Vallanjakoon kannustamisesta kehittyi myös Britannian hallituksen pitkän tähtäimen politiikka, vaikka unionistit vastustivat jyrkästi institutionalisoitua vallanjakamista (Neumann 2003, 123)³. Poliittisen vallan jakamista ja autonomian palauttamista yritettiin saavuttaa esimerkiksi 1974 Sunningdalella. Sopua vastusti enemmistö unionisteista, jotka pitivät sopimuksen hyväksyntää Pohjois-Irlannin pääministerinä toimintaa unionistijohtaja William Faulkneria petturina (Walker 2004, 219–222, 234).

Sunningdalen sopimuksen kaatoi lopulta unionistipuolueiden ja ammattiyhdistysliikkeen yhdes-

sä organisoima yleislakko sekä sopimusta vastustaneiden unionistien saama massiivinen vaalivoitto vuoden 1974 parlamenttivaaleissa (Mt.). Saavutetun menestyksen myötä unionistisen politiikan *modus operandiksi* vakiintui väkijoukkojen mobiilisoitokyvyllä uhkailu (Walker 2004, 235; Cochrane 1997 88–121). Unionistien strategiana oli estää jokainen esitys, joka tarjosi nationalistille tai Irlannin tasavallalle osuutta alueen hallinnosta. Tätä strategiaa unionistit toteuttivat uhkaamalla tehdä joukkovoiman avulla Pohjois-Irlannin hallinnan mahdottomaksi. Ristiriitaisesti uhkaus kohdistui tällöin Britanniaan, eikä nationalistiseen väestöön tai Irlannin tasavaltaan. Unionistit toimivat siis vastoin oman valtionsa ja poliittisen yhteisönsä demokraattisen enemmistön päätöstä. Tätä unionistien ongelmalliseksi miellettyä poliittista käytöstä kutsutaan ehdolliseksi uskollisuudeksi (*conditional loyalty*).

Ongelma unionistien ehdollisesta uskollisuudesta suhteessa esivaltaan ja lakeihin muodostui tärkeäksi kysymykseksi myös tieteessä. Merkittävin esimerkki tästä on 1978 julkaistu David Millerin *Queen's Rebels*. Miller kysyy, miten on mahdollista että unionistit samanaikaisesti vaativat Britannian ja Pohjois-Irlannin valtiunionin säilyttämistä ja kieltäytyvät noudattamasta saman poliittisen yhteisön päätöksiä. Tähän ongelmaan Miller etsii vastausta unionismin historiasta ja prosessista, joka johti poliittisen unionismin syntyyn. (Miller 1978, xi).

Miller nojaa eritoten Ernest Gellneriin (Gellner 1964), jonka ajatuksia nationalismista Miller soveltaa Brittein saarten kontekstiin⁴. Hän päätyy johtopäätökseen, jonka mukaan modernisaation myötä Brittein saarille muodostui kaksi nationalismia, brittiläinen ja irlantilainen. Irlannin unionismi jäi kuitenkin edellä mainittujen ulkopuolelle ilman kansallista identiteettiä. Väliinpuotoajiksi jääneet unionistit joutuivat korvaamaan erilaisin ryhmäsidoksin nationalismin kollektiivisen identiteettinsä perustana. Tämä tapahtui esimerkiksi Oranialaisveljeskunnan kaltaisten protestanttisten perinnejärjestöjen avulla. Unionistit liitti yhteen sidos, joka vertautuu Millerin mukaan yhteiskuntateoreettisiin sopimuksiin kansan ja suvereenin välisestä sopimuksesta. Sama abstrakti sopimus määrittää unionistien suhdetta myös Englannin Kruunuun. Koska unionistit eivät tunne kansallista yhteenkuuluvuutta Britannian väestön kanssa, he eivät koe Britannian poliittisen yhteisön tekemien päätösten sito-

van itseään. Unionistien lojalismi kohdistuu symbolisessa merkityksessä Yhdistyneen kuningaskunnan Kruunuun, joka symbolisoi perustuslaillista sidosta Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin välillä. Miller käyttää Sunningdalen sopimuksen kaatanutta unionistien kampanjaa esimerkkinä siitä, miten heidän kansattomuutensa näkyy käytännön politiikassa. Unionistit eivät voineet hyväksyä päätöstä, jota eivät olleet tehneet heidän kaltaisansa ihmiset (*people like oneself*) (Miller 1978, 162). (Miller 1978)

Millerin mukaan Sunningdalen sopimuksen kaatoi se, että unionistien ja nationalistien oletettiin kykenevän luomaan symbolisessa mielessä kansakunta (*nation*) keskenään, ennen poliittisen vallan luovuttamista muodostuvalle poliittiselle yhteisölle. Koska unionistien poliittinen ajattelu Millerin mukaan noudattaa sopimusteorioiden logiikkaa, sopimukseen päästäkseen sen osapuolilla tulisi olla valmiiksi käsissään yksilöidensä yhteenlaskettu poliittinen valta, jonka se sitten luovuttaisi muodostuvalle suvereenille. Institutionalisoitu vallanjako ei siis Sunningdalen tavoin yritettynä voi toimia. (Miller 1978, 163–164)

Irlantilainen sosiologi Liam O'Dowd on todennut, että brittiläisessä nationalismissa valtionrakennus (*state-building*) on edeltänyt kansakunnanrakentamista (*nation-building*) ja Irlannissa asia on ollut päinvastoin (O'Dowd 1996, 16). Miller tuntuu ehdottavan, että Pohjois-Irlannissa Britannian esimerkin seuraaminen on tuloksellisempi tie. Millerin mukaan konfliktin ratkaisemiseksi roomalaiskatolisten ja protestanttien on pystyttävä solmimaan sopimus tilanteessa, joka on mahdollisimman lähellä luonnontilaa ja missä poliittista valtaa ei ole luovutettu ulkopuoliselle suvereenille, kuten Sunningdalen tapauksessa Ison-Britannian hallitukselle. Suurin ongelma tällaisessa sopimuksessa on Millerin mukaan se, pystyvätkö unionistit hyväksymään myös nationalistit muodostamansa ryhmäsidoksen piiriin. Mikäli tämä ei onnistu, jää ainoaksi mahdollisuudeksi Pohjois-Irlannin pilkkominen. (Miller 1978, 150–166)

Queen's Rebels on tutkimus jolla on selkeä päivänpoliittinen aspektinsa. Miller lähtee ratkaisemaan kirjoitushetken poliittista ongelmaa eli unionistien haluttomuutta hyväksyä vallanjakamista nationalistien kanssa ja vastarintaa Britannian poliittisen yhteisön päätöksiä kohtaan. Tutkimuksen perspektiivivalinta on jo itsessään on poliittinen. Miller tulkitsee unionismin ideologiana kauttaal-

taan ristiriitaiseksi ja unionistit paikkaansa etsiväksi ryhmäksi, joka on jäänyt väliinputoajaksi kansallisia identiteettejä jaettaessa.

Miller asettaa unionismin ongelmallisuuden ratkaisemisen ehdoksi konfliktin ratkaisulle. Miller hyväksyy ongelmitta käsityksen Britanniaista yhtenä kansallisena yksikkönä, problematisoimatta esimerkiksi skottien tai walesilaisten brittiläisyyttä. Miller ei myöskään ota huomioon 1970-luvulla alkanutta unionismitutkimuksen revisioliikettä, joka kyseenalaisti aiemmat marxismin ja irlantilaisen nationalismin viitekehysten kautta nähdyt käsitykset unionismista (Esimerkiksi Gibbon 1975; Bew, Gibbon, Patterson 1979).

Unionismin kaksi poliittista kulttuuria

Jennifer Toddin vuonna 1987 julkaistulla artikkelilla *Two Traditions in Unionist Political Culture* on keskeinen merkitys uudemmassa unionismitutkimuksessa. Toddin artikkelissaan esittämät argumentit nojaavat voimakkaasti Benedict Anderssonin *Imagined Communities* -teokseen (1983) (Todd 1987, 3). Toddin tekemät johtopäätökset unionismin heterogeenisyydestä ja keskenään ristiriitaisesta kahdesta poliittisista traditioista on otettu annettuna monessa sittemmin unionistien päivänpolitiikkaa analysoivassa teoksessa (Esimerkiksi Cochrane 1997; Bruce 1994). Tosin sen antama kuva on myös kiistetty liian yksinkertaistavana (Aughey 1989; Coulter 1994, 17–20 ; Farrington 2001). Toddin artikkeli ilmestyi aikana, jolloin unionistien joukkomobilisaatioon perustuva politiikointi oli kokenut traumatisoivan tappion, epäonnistuneessa yrityksessään kaataa Anglo-Irlantilainen sopimus.

Ison-Britannian ja Irlannin tasavallan solmimaan Anglo-Irlantilaiseen sopimukseen päädyttiin, kun Britannian ja Irlannin hallitukset päättivät sopia alueen hallinnosta keskenään, ohi unionistien ja nationalistien. Anglo-Irlantilainen sopimus antoi Irlannin tasavallalle virallisen aseman alueen hallinnossa ja siten institutionalisoi Irlannin valtion roolin roomalaiskatolisen väestön etujen turvaajana. Sopimus aiheutti valtaisan reaktion unionistien keskuudessa, jotka tulkitsivat Margaret Thatcherin hallituksen heikentävän Pohjois-Irlannin riippumattomuutta suhteessa Irlantiin. Unionistit reagoivat joukkovoimaa käyttäen, mielenosoituksin ja lakkoillen. Toisin kuin aiemmin, unionistien masat eivät onnistuneet kaatamaan sopimusta, sillä

Britannian hallitus pystyi säilyttämään alueen kontrollissaan. Anglo-Irlantilainen sopimus suisti unionismin poliittiseen kriisiin ja johti sen jakautumiseen useaksi keskenään kilpailevaksi ryhmittymäksi (Cochrane 1997, vi–vii). Toddin mukaan sopimusta seurannut kriisi toi esiin sen, että unionismissa vaikuttavat kaksi erillistä poliittista traditiota, joista toinen tähyi Irlannin meren yli Britanniaan ja toinen oli tiukemmin pohjoisirlantilainen (Todd 1987). (Cochrane 1997)

Toisin kuin Miller, Todd ei tulkitse unionismia yhtenäiseksi poliittiseksi aatteeksi. Sen sijaan Todd kiinnittää huomionsa unionismin jakautumiseen kahdeksi poliittiseksi kulttuuriksi, joilla molemmilla on omat toisistaan poikkeavat kuvitellut yhteisönsä. Nämä kulttuurit ovat Toddin mukaan Ulsterin lojalismi (*Ulster loyalism*) ja Ulsterin brittiläisyys (*Ulster Britishness*), joita Todd kutsuu myös unionismin kahdeksi eri ideologiaksi. Toddin mukaan dialogin aikaansaamisen ja konfliktin ratkaisemisen kannalta on tärkeää, että molempia unionistisia poliittisia kulttuureja pystytään ymmärtämään. Toddin tutkimus on siis jo lähtökohtaisesti kiinni päivänpolitiikassa. (Todd 1987, 1–2)

Toddin mukaan Ulsterin lojalismi on mainituista kahdesta traditiosta tiukemmin paikkaan sidottu, sillä tradition kuviteltuna yhteisönä on Pohjois-Irlannin protestanttien muodostama yhteisö. Britanniaa kohtaan tunnetaan ainoastaan toissijaista yhteyttä, jolla selittyy myös Milleriä askarruttanut ehdollinen uskollisuus. Lojalisuus kohdistuu protestanttisiin ihmisiin eikä territorioon, vaikka territorion säilyttämistä painotetaankin traditiossa väliinään protestanttisen kulttuurin olemassaolon turvaamiseksi. Tradition edustajat tuntevat kuitenkin samalla suurta kollektiivista epävarmuutta territorion suhteen, mikä selittää alueen omistamista manifestoin käytöksen, kuten protestanttisten perinejärjestöjen marssit. (Todd 1987, 3–6)

Unionismin toisessa traditiossa – Ulsterin brittiläisyydessä – kuviteltu yhteisö perustuu laajennettuun käsitykseen Iso-Britanniasta (*Greater Britain*). Ulsterin lojalismista poiketen Ulsterin brittiläisyydessä protestanttinen uskonto ei muodosta ideologian perustaa. Ulsterin brittiläisyys ei myöskään koe niin suurta roomalaiskatolisuuden ja nationalismin muodostamaa uhkaa kuin Ulsterin lojalismi. Tästä syystä tradition suhde Pohjois-Irlannin territorioon on varmempi. (Todd 1987, 11)

Työväenluokkaisesta Ulsterin lojalismista poiketen, Ulsterin brittiläisyys on keskiluokkaista ja

sen poliittinen artikulointi tapahtuu älymystön ja ammattilaisten kautta. Ulsterin brittiläisyyden ideologia on myös huomattavasti joustavampaa kuin lojalismilla, koska tradition pohja rakentuu maallistuneelle poliittiselle filosofialle. Koska ideologia on avoimempi, tradition kuuluvilla voi olla rajoitetussa määrin myös irlantilaisen kulttuuri-identiteetti, eikä kaikkea irlantilaisuuteen liitettävää pidetä automaattisesti vihamielisenä ja vaarallisena. (Todd 1987, 12,18)

Ulsterin brittiläinen kulttuuri määrittää Toddin mukaan arvopohjaiseen liberalismiin, suvaitsevaisuuden ja modernismin. Liberaali eetos koetaan vapauden negatiivisen aspektin mukaisesti vapaudeksi jostakin eli käytännössä vapaudeksi ulossulkeväksi tulkitusta irlantilaisuuden eetoksesta (Todd 1987 13–14). Ulsterin brittiläisen tradition vastustajakseen kokema irlantilainen nationalismi käsitteellistetään idealisoidun brittiläisyyden vastakohdaksi, suvaitsemattomaksi, ulossulkeväksi, takapajuiseksi ja nurkkakuntaiseksi. Jokainen nationalisti ymmärretään Ulsterin brittiläisessä traditiossa potentiaaliseksi maanpetturiksi. Ristiriitaisesti Ulsterin brittiläisen tradition edustajat kokevat Oranialaisveljeskunnan kaltaiset protestanttista kulttuuria vaalivat järjestöt itselleen vieraksi. He eivät halua kuulua kyseisiin järjestöihin, mutta sallivat tämän poliittisille johtajilleen. Lähes kaikki maltillisemmän unionistipuolueen *Ulster Unionist Party*n (UUP) johtajat ovatkin yleensä sidoksissa Oranialaisveljeskuntaan. Tämä voidaan tulkita myös johduttavaksi UUP:n luonteesta, sillä puolueen pyrkimys on historiallisesti ollut sisällyttää piiriinsä kaikki unionistit (Walker 2004). (Todd 1978, 17–18)

Toddin mukaan politiikka on Ulsterin lojalistiselle traditiolle jatkuvaa hyvän ja pahan välistä kamppailua, missä Ulsterin lojalistit ovat jatkuvasti pahan voimien muodostaman uhan alaisena. Ulsterin lojalistinen traditio tulkitsee politiikan nollasummapeliksi ja kompromissin petokseksi. Tällöin politiikka pelkistyy totaaliseen voittoon tai tappioon. Poliitiikka tulkitaan voimakkaasti uskonnon kautta, esimerkiksi rinnastamalla synnin ja nationalismin käsitteet. Tradition avulla käyty kamppailu irlantilaista nationalismia vastaan on allegoria kirkon kamppailulle syntiä vastaan. Kaikki irlantilaisuuteen viittaava koetaan syvästi loukkaavaksi ja provokatiiviseksi. Lojalistisessa traditiossa vihollinen onkin totaalinen tuhottava vihollinen. (Todd 1987, 10–11)

Toddin mukaan myös Ulsterin brittiläisyydessä

politiikka ymmärretään uskonnon kautta. Ulsterin brittiläisessä traditiossa uskonto ei kuitenkaan manifestoidu kärjistettyinä ristiriitaisuuksina sekä epäluulona ja vihamielisytenä politiikkaa koetaan. Sen sijaan uskonnon vahva vaikutus näkyy politiikan ja moraalien yhteenkietoutumisena. Tämän seurauksena Ulsterin brittiläisen tradition politiikka pohjaa korvaamattomien periaatteiden ja moraliteettien kokoelmaan. Ideologian pohjana on suodatettu brittiläinen valtioideologia, josta on valikoitu Pohjois-Irlantiin sopivat osat ja mukautettu ne unionistien poliittisiin päämääriin sopiviksi. (Todd 1987, 17–20)

Toddin artikkelissa on eksplisiittisesti läsnä pyrkimys löytää mahdollisia ratkaisuja Pohjois-Irlannin konfliktiin. Toddille yhden mahdollisen ratkaisun avaimet tarjoaa maltillisemmän unionismin – Ulsterin brittiläisyyden – potentiaali liudentua kohti jonkinlaista uutta irlantilaisuutta, missä unionistit pystyisivät korvaamaan Ison-Britannian kuviteltuna yhteisönään Irlannilla. Todd tarjoaa jopa varsin konkreettisia toimenpiteitä, joilla tämä muutos voitaisiin aikaansaada: dialogi maltillisemmän unionismin kautta tulee Toddin mukaan käydä brittiläisen liberalismiin käsitteitä ja arvopohjaa hyödyntäen, mikä vaatii myös irlantilaisuuden jatkuvaa sekularisoitumista (Todd 1987, 21–22). Ulsterin lojalistisen tradition Todd kuitenkin tulkitsee jäykän uskomusrakenteensa myötä tuhoon tuomituksi ja käsittelee sitä lähinnä hankaluuksia tuottavana ilmiönä. (Todd 1987, 22)

Toddin ja Millerin tekstit ovat molemmat tieteellisen antinsa ohella poliittisia puheenvuoroja tiettyjen päivänpoliittisten vaihtoehtojen puolesta ja toisia vastaan. Näissä kahdessa esimerkissä tutkimustekstin poliittisuus tekee tutkijasta osittaispoliitikon ja tekstistä poliittisen puheen. Sekä Miller että Todd näkevät unionismin ongelmallisena ja jossain määrin tuomittuna ilmiönä. Molemmat myös tulkitsevat unionismia nationalismitutkimuksen kautta, Miller erityisesti Gellneriä ja Todd Anderssonia käyttäen. Voidaankin perustellusti kysyä, onko tällöin yllättävää, että unionismi tutkimustuloksissa näyttäytyy ongelmallisena anomaliana (vrt. Miller 1978, 5).

Toddin artikkelin kohdalla päivänpoliittinen konteksti on Anglo-Irlantilaisen sopimuksen myötä muuttunut ja unionismiin suhtauduttiin jopa aiempaa epäilevämmiin. Toddin päivänpoliittiseksi johtopäätökseksi voidaankin tulkita se, että unionismi kokonaisuudessaan on auringonlaskun ideo-

logia, joka väistämättä tulee liudentumaan kohti jaettua irlantilaisuutta.

Todd ja Miller eivät esittäneet itseään varsinaisina poliittisina tutkijoina, vaan jopa korostivat ulkopuolisuuttaan suhteessa konfliktiin. Seuraavaksi tarkastelen unionismin sitoutuneiden tutkijoiden eräänlaista tutkimuksellista vastahyökkäystä, joka sai sekun alkunsa Anglo-Irlantilaisen sopimuksen aiheuttamassa unionismin päivänpoliittisen kriisin kontekstissa.

Hyökkäyksen alla

Keskeinen ja artikuloitun poliittinen unionismitutkija, jolla oli merkittävä vaikutus 1990-luvun tieteelliselle ja poliittiselle Pohjois-Irlanti -keskustelulle on University of Ulsterin politiikantutkija Arthur Aughey. Augheyä on pidetty jopa 1980- ja 1990-lukujen taitteessa syntyneen ns. uuden unionismin keskeisenä ajattelijana, jonka projektina on ollut muotoilla unionismille rationaalinen, sekulaari ja hyvin argumentoitavissa oleva puolustus (Ks. esim. O'Dowd 1996 ja 1998; Foster 1996). Leimallista Augheyille on, että hän ei teksteissään alleviivaa tutkijapositionsa objektiivisuutta, vaan weberiläisittäin pitää objektiivisuutta täydellisen ulkopuolisuuden merkityksessä mahdollisena. Esimerkiksi keskeisen *Under Siege: Ulster Unionism and the Anglo-Irish Agreement* -teoksensa (1989) esipuheessa Aughey irrottautuu Michael Farrelin *The Orange State* -teoksen alussa olevasta argumentista, jonka mukaan Farrellin teos on puhtaan objektiivinen ja epäpoliittinen seuraavasti:

Events can never speak for themselves. Events must be judged, assessed and interpreted and it is absurd to believe that they can have any status apart from the effort of the intellect (Aughey 1989, vii).

Argumentti on yleispätevä mutta se myös viittaa suoraan Farreliin, joka omassa teoksessaan tuomitsi unionismin englantilaisten imperialistiseksi luomukseksi, mikä seikka oli Farrelin mukaan todettavissa *Wie es eigentlich gewesen* -hengessä: *Events to speak for themselves* (Farrell 1980, 12). Aughey jatkaa:

This book [*Under Siege*] makes no claim to allow things to speak for themselves. Nor does it make any pretence to be impartial. It is de-

signed to provoke a new debate about the state in Northern Ireland. (Aughey 1989, vii)

Under Siege ei koostu pelkästään poliittisten tapahtumien tai poliittisen historian läpikäymisestä, vaan Aughey käyttää paljon aikaa unionismitutkimuksen analysoimiseen. Aughey pyrkii osoittamaan, että unionismia on kohdeltu kaltoin, ei pelkästään poliitikkojen vaan myös tutkijoiden taholta. Tämä alleviivaa Aughey'n näkemystä tutkimuksen vahvasta poliittisesta aspektista. Aughey'n mukaan tiedettä ja politiikkaa ei voida erottaa toisistaan, vaan tieteessä on aina olemassa tutkijan siihen mukanaan tuoma tulkinallinen aspekti, mikä johtaa väistämättä tieteellisen tekstin poliittisuuteen (Mt.). Täten Aughey tulee lähelle Weberin tapaa tunnustaa politiikan ja tieteen analogisuus sekä tutkijan potentiaali politiikan kaltaiseen toimintaan.

Under Siege konstruoi unionismin idean, tai doktriinin, jota Aughey kutsuu unionismin luonteeksi (*character of unionism*) sekä toimii kriittisenä puheenvuorona unionistipoliitikkojen päivänpoliittiseen toimintaan. Päivänpoliittisella tasolla Aughey kyseenalaistaa unionistipuolueiden Anglo-Irlantilaista sopimusta vastustaneen kampanjan onnistumisen. Unionistien politiikan epäonnistuminen on Aughey'n mukaan seurausta siitä, että unionistipoliitikot eivät ole ymmärtäneet *unionismin ideaa* (*idea of unionism*) (Aughey 1989, 1–2). Tästä syystä unionistien politiikka on Aughey'n mukaan jäänyt pelkäksi kriiseihin reagoimiseksi sen sijaan, että politiikka olisi tietystä arvopohjasta johdettua rationaalista argumentointia (Mt.). Luottamus pelkästään joukkovoimaan perustuvaan politiikkaan ei riitä tuottamaan haluttua lopputulosta (Mt.). Aughey ei pelkästään kritisoi harjoitettua politiikkaa, vaan ohjaa unionistipoliitikkoja parempaan argumentointiin. Teos on siis luettavissa sekä unionistipoliitikon ohjekirjana että tutkijan interventiona päivänpolitiikkaan.

Aughey kiistää Toddin väitteen, jonka mukaan unionismi voidaan jakaa kahdeksi erilliseksi poliittiseksi kulttuuriksi (Aughey 1989, 16) sekä Millerin näkemyksen unionismin ristiriitaisesta suhteesta brittiläiseen poliittiseen yhteisöön (Aughey 1989, 20–29). Aughey'n mukaan Toddin tulkinta siitä, että unionismi voi selvitä ainoastaan maallistunutta ja irlantilaisen aspektin omaavaa traditioon tukemalla merkitsisi paitsi nationalismin kautta tulkitun unionismikäsitteen hyväksymistä,

myös poliittista antautumista (Aughey 1989, 16). Aughey ei Toddista poiketen pidä unionismin heikkoutena sen heterogeenisyyttä, vaan katsoo sen kuuluvan luontaisesti poliittiseen aatteeseen, joka pohjautuu brittiläiseen liberalismiin. Liberalismin perinteiden mukaisesti unionismiinkin mahtuu Augheyen mukaan monenlaisia aatesuuntia, joiden yhteensovittaminen onnistuu paremmin avoimemmalta unionismilta, kuin poissulkevalta irlantilaiselta nationalismilta, jonka voimakkaasti roomalaiskatolisuuteen liittyvä eetos tekee siitä unionismia huomattavasti suljetumman systeemin. Aughey siis kääntää Toddin heikkoutena näkemän epäyhtenäisyyden vahvuudeksi. (Aughey 1989, 23–24)

Milleriä Aughey kritisoi siitä, että tämä pohjaa koko analyysinsä loputtomaan uskoon nationalismiin välttämättömyydestä modernin valtion rakennusaineena. Aughey myös kiistää Millerin näemyksen unionismin ehdolliseen uskollisuuteen liittyvästä ristiriidasta. Koska Augheyen mukaan mitään brittiläistä nationalismia ei voi olla olemassa ja Britannia on kansallisuuden, eikä kansalaisuuden varaan rakentuva poliittinen yhteisö, ei myöskään Millerin esittämä unionismin kansattomuus muodosta ongelmaa (Aughey 1989, 24). Augheyen mukaan Millerin logiikka osoittaa kylläkin Ison-Britannian hallituksen ja parlamentin toimineen sopimusteorian vastaisesti päättäessään Pohjois-Irlannin asukkaita koskevista asioista ja sivuuttaen alueen valtaväestön tahdon. Unionistien vastarinta on siis tulkittava Augheyen mukaan toimiksi Kruunua ja Pohjois-Irlannin asukkaita sitovan sopimuksen puolustamiseksi, ei ristiriitaiseksi esivaltaa vastaan kapinoimiseksi. (Aughey 1989, 24–26).

Augheyen mukaan unionismi rakentuu kolmen aspektin varaan, joita ovat protestanttisuus, unionistinen identiteetti sekä uskollisuus (*loyalty*). Tätä jokaisesta unionistista löytyvää arvopohjaa tulisi myös unionistipoliitikkojen hyödyntää, sillä vain se tarjoaa politiikalle uskottavat perusteet. Esimerkiksi kamppailun Anglo-Irlantilaista sopimusta vastaan pitäisi Augheyen mukaan pohjautua unionismin luonteesta kumpuaviin vahvuuksiin eikä pelkkään massojen mobilisaatioon ja kategoriseen dialogista kieltäytymiseen (Aughey 1989, 3). Augheyen määrittelemät edellä mainitut unionismin kolme aspektia on kuitenkin esitetty unionismia tulkitsevassa kirjallisuudessa usein hyvin kielteisesti, minkä vuoksi Aughey käy teoksessaan vastahyökkäykseen näitä virheellisiksi katsomiaan tul-

kintoja vastaan. Tutkijan ja poliitikon rinnasteisuuden perspektiivistä on mielenkiintoista, että Aughey teoksessaan rinnastaa vihamielisen unionismitutkimuksen ja Iso-Britannian tai Irlannin tasavallan hallitusten unionille vihamieliset toimet. Tämä näkyy jo Augheyen keskeisen teoksen nimestä *Under Siege*. Hyökkäyksen alla ei ole pelkästään unionismi päivänpolitiikassa, vaan myös unionismin ideologia.

Sosiologi Steve Brucen mukaan unionistisen ideologian ydin tulee evankelisesta protestantismista, jolloin myös koko unionistinen politiikka voidaan nähdä uskonnollisesta vastakkainasettelusta kumpuavaksi. Brucelle Pohjois-Irlannin konflikti on ennen kaikkea ja lähes kokonaan uskonnollinen konflikti (Bruce 1986, 249). Myös Bruce jakaa Pohjois-Irlannin osapuolet kahteen eri kategoriaan: hänen mukaansa unionistit ovat etninen ryhmä ja nationalistit osa Irlannin kansaa. Irlantilaisen kansan identiteetti on Brucen mukaan niin vahva, että se ei enää tarvitse roomalaiskatolista kirkkoa identiteettiä rakentavana selkärankana (Bruce 1986, 258). Unionismi taas on Brucen mukaan huomattavasti riippuvaisempi uskonnosta. Brucenkin analyysissä oletus yhtenäisen Irlannin kansan olemassaolosta tehdään varsin kevein perustein. Bruce ei tee eroa unionismin ja lojalismin välille puhuesaan unionistisen politiikan sisällöstä, vaan katsoo uskonnon selittävän koko unionismin poliittisen kentän ajattelun. Unionismin politiikan ydinajatus Brucen mukaan on välttää tilanne jossa protestantit joutuisivat katolilaisten alamaisiksi. Kaikki tämän ydinteeman ympärillä oleva on pelkkää kuorrutusta, joka ei pysty peittämään poliittisen ajattelun uskonnoriippuvaista ydintä. (Bruce 1986, 249–270)

Augheyen mukaan uskonnon rooli unionismin identiteetin yhtenä osana on, päinvastoin kuin Brucelle, osoitus unionismin liberaalista luonteesta, joka sallii brittiläisen kansalaisuuden varaan rakentuvan poliittisen identiteetin rinnalle useita kulttuuri-identiteettejä (Aughey 1989, 17). Augheyen näkemys unionismista on siis varsin idealistinen, mistä se sai myös runsaasti kritiikkiä (esim. Coulter 1994; O'Dowd 1998). Feargal Cochrane kritisoi Augheyä siitä, että tämä unohtaa kulttuurisen omaleimaisuuden säilyttämisen olleen keskeinen osa unionistien poliittista retoriikkaa yhtenäistä Irlantia vastustettaessa, ei suinkaan unionismin ideologian avoimuuden korostaminen (1997, 76). Cochrane tosin itse unohtaa tässä koh-

din Augheyn kritiikin siitä, että harjoitettu kulttuuriperusteinen poliittinen retoriikka pohjautuu virheelliseen käsitykseen unionismin ideasta.

Steve Bruce näkee Jennifer Toddin tapaan unionismin Pohjois-Irlannin territorioon sidoksissa olevana ideologiana ja pitää unionistien viittauksia omaan brittiläisyyteensä harhaisina (Bruce 1986, 251). Toddin ja Brucon tulkinnat muodostavat ongelman Augheyn pyrkimykselle nähdä unionismi universaalina ja arvopohjaisena eikä paikkaan sidottuna poliittisena ideana. Augheyn mukaan sekä Toddin että Brucon virhe on siinä, että he sortuvat tulkitsemaan unionismia nationalismiteorioiden ja nationalismia kuvaavien käsitteiden kautta (Aughey 1989 16–17; 22–23). Unionisteilla ei Augheyn mukaan ole paikkaan sidottua identiteettiä, jota nationalismin käsitteitä soveltavat tutkijat yrittävät turhaan etsiä. Unionismi on kansalaisuuden, ei kansallisuuden, kulttuurin tai uskonnon ympärille rakentuva ajatus, vaikka monikerroksisesta unionistisesta identiteetistä toki löytyy myös näitä aineksia.

The identity of unionism has little to do with the idea of the nation and everything to do with the idea of the state (Aughey, 1989, 18).

Augheyn harhaisena pitämä Pohjois-Irlannin territorioon kiinnittyvä identiteetti sai kuitenkin päivänpoliittisen edustuksensa unionismissa, sillä Anglo-Irlantilaista sopimusta vastustavassa kampanjassa väläyteltiin myös itsenäisen Pohjois-Irlannin mahdollisuutta (Arthur 1987, 103; Cochrane 1997, 255). Aughey tuomitsee itsenäisyydellä pohdiskelun samanlaisena päivänpoliittisena ajatusvirheenä kuin tieteessä nationalismitutkimuksen käsitteiden soveltamisen unionismiin. Augheyn kritiikki itsenäistä Pohjois-Irlantia kohtaan tulee ymmärrettäväksi, kun muistamme irlantilaisten nationalistien argumentit kansallisen itsemääräämisoikeuden toteutumattomuudesta. Mikäli unionistit ryhtyisivät vaatimaan omaa valtiotaan kansalliseen itsemääräämiseen pohjautuvin argumentein, he samalla hyväksyisivät Augheyn karsastaman ajatuksen Irlannin ”kansojen” tai ”kansan” olemassaolosta. (Aughey 1989, 77–78, 105)

Aughey toimii *Under Siege* -teoksessaan sekä tutkijana että poliitikkona. Jälkimmäisestä aspektista kertoo se, että Aughey asettuu tukemaan erityisesti yhtä unionistisen päivänpolitiikan haaraa eli valtapuolue UUP:stä irtaantunutta *Campaign for Equal Citizenship* (CEC) -liikettä ja sen johta-

jaa Robert McCartneytä. McCartney oli Augheyn näkemyksen mukaan poliitikko, joka kykeni toteuttamaan Augheyn kaipaamaa liberalismiin aatteisiin pohjaavaa politiikkaa (Aughey 1989, 10–11; McCartney 1985, 1986).

McCartneyn edustama maallistunut ja akateeminen unionismi, jonka poliittisena päämääränä oli vahvempi integraatio Iso-Britanniaan, ei kuitenkaan nauttinut suosiota pääunionistipuolueissa ja McCartney ajautui lopulta poliittiselle sivuraiteelle. Sekularismi kiistatta oli 1990-luvun unionismin vahva tendenssi (Farrington 2001), mutta vahvempi integraatio Britanniaan ei sopinut sen enempää unionistipuolueiden kuin Britannian tai Irlannin hallitustenkaan suunnitelmiin (Neumann 2003, 123). Näin ollen Augheyn teoksella ei ollut unionistiseen päivänpolitiikkaan selvästi näkyvää vaikutusta. *Under Siege* sai kuitenkin unionisteille suopeissa akateemisissa piireissä runsaasti huomiota ja kirvoitti jopa kommentteja, joissa Aughey nähtiin unionismin pelastajana (Kennedy 1993). Augheyn argumentaatiota kehitettiin myös edelleen (esimerkiksi Coulter 1994). Myös Aughey itse on jatkanut lukuisissa julkaisuissaan unionismin ideologian jäsentämistä *Under Siegen* viitoittamalla tiellä (katso esimerkiksi Aughey 1997a).

Viimeistään Belfastin rauhansopimusta (1998) edeltänyt poliittinen prosessi teki selväksi sen, että roomalaiskatoliselle nationalistiväestölle tuli antaa kulttuurillisen itse-ilmaisuun lisäksi myös oikeus jonkinasteiseen institutionalisoituun ja poliittiseen itse-ilmaisuun. Tämä suuntaus oli näkyvissä erityisesti *Downing Street* -julistuksessa (1993) sekä sitä seuranneessa *Frameworks*-dokumentissa (1995), jotka molemmat olivat Ison-Britannian ja Irlannin tasavallan tahdonilmauksia neuvotteluratkaisun löytämiseksi ja jäsenivät merkittäväällä tavalla rauhanprosessin käsitteistöä (British and Irish Governments 1993, 1995). Augheyn ja muiden unionistintellektuellien retoriikka, joka perustui unionismin esittämiseen ylivertaisena ajatuksena verrattuna poissulkevaan irlantilaiseen nationalismiin, ei siten tuntunut saavan vastakaikua rauhanprosessissa.

Kansalaisunionismi

Arthur Aughey ei vaatinut unionisteja uudistamaan ajatteluaan vaan palaamaan unionismin Augheyn ylivertaisena pitämään arvopohjaan. Toisin on Oxfordissa väitelleen unionismitutkija Norman Porter kohdalla. Porter, joka oli lyhyen aikaa myös mal-

tillisemmän unionistipuolueen (UUP) jäsen, vaatii teoksessaan *Rethinking Unionism: An Alternative Vision for Northern Ireland* (1996) unionismilta radikaalia uudistumista. Konteksti Porterin teokselle on Pohjois-Irlannin rauhanprosessi, joka lähenei kulminaatiotaan Belfastin rauhansopimusta (1998). Porterin teos on tarkoitettu puheenvuoroksi siitä, millainen uuden Pohjois-Irlannin poliittisen yhteisön tulisi unionistisesta perspektiivistä olla.

Porterin tarkoitus oli Augheyn tavoin tehdä unionistinen politiikka älykkäämmäksi, mutta Augheystä poiketen Porter vaati unionismin ideologista muutosta (Porter 1996, 9–22). Porteria ja Augheyttä yhdistää myös kritiikki unionistien päivänpolitiikkaa kohtaan. Porterin mukaan unionistien politiikka on käytännössä toimeentuloa, joka ei Porterin mukaan enää riitä turvaamaan unionin säilymistä. Myös Porter jakaa unionismin kahtia, *kulttuuriunionismiin* ja *liberaaliunionismiin*. Kulttuuriunionismi on Porterin mukaan unionismia, jossa ideologian ydin on protestanttisuudessa (Porter 1996, 90–109). Liberaaliunionismi taas on Porterin mukaan rationaalisempaa ja maallistuneempaa politiikkaa. Se kuitenkin epäonnistuu keskeisessä teessissään, jonka mukaan unionismi on pohjimmiltaan Augheyn esittämä kulttuurivapaa maallistunut aate. Porter pitää Augheyttä liberaaliunionismin pääideologina ja McCartneytä liberaaliunionistisen poliitikon ideaalityypinä. (Porter 1996, 127–151)

Porter esittää edellä mainittuja unionismin haaroja korvaamaan uuden kansalaisunionismin (*civic unionism*) käsitteen. Kansalaisunionismin päämääränä ei Porterin mukaan olisi unionin itseisarvona pitäminen, vaan Pohjois-Irlannin poliittisen ja sosiaalisen elämän parantaminen ja yhtenäisen poliittisen yhteisön luominen. Samalla Porter kuitenkin uskoo alueen perustuslaillisen aseman muuttumattomuuteen. Porterin tarkoituksena on rakentaa unionismista aate, jonka myös nationalistit voisivat jakaa. Porterin visiossa unionismi ja nationalismi korvautuisivat pohjoisirlantilaisuudella, joka ei olisi luonteeltaan niin Britanniaa kuin Irlantiakaan, vaan ”erillään oleva paikka” (*a place apart*) tai ”kulttuurikäytävä” (*cultural corridor*)⁵. Porter ei termeillään tarkoita Pohjois-Irlantia itsenäisenä alueena vaan paikkana, joka olisi samaan aikaan sekä irlantilainen että brittiläinen. Näin se määrittäisi brittiläisyyden ja irlantilaisuuden sisällön kulttuurisin, eikä poliittisin perustein. (Porter 1996, 170–213)

Augheyn tavoin myös Porter kohottaa kansalaisuuden kansallisuutta tärkeämmäksi tekijäksi uutta pohjoisirlantilaisuutta rakennettaessa. Augheyn ”keveän” kansalaisuuden varaan rakentuvan poliittisen identiteetin sijasta Porter kuitenkin tarjoaa tukevampaa ajatusta kansalaisuudesta. Siinä missä Aughey korostaa kansalaisuutta proseduraalisena ja ohuena pintana monikerroksisen identiteetin päällä (Aughey 1989, 17), Porter pitää mahdollottamana, että tällainen kevyt kansalaisuus identiteetin rakentajana voisi toimia ilman, että kyseinen poliittinen yhteisö olisi jatkuvassa hajoamisen vaarassa. Augheyn tarjoama näkemys voi Porterin mukaan parhaimmillaan muodostaa laajasti hyväksytyt poliittisen identiteetin mutta ei syvyydeltään riitä perustaksi yhtenäiselle pohjoisirlantilaiselle poliittiselle yhteisölle. (Porter 1996, 162–164)

Porterin ratkaisu on yhdistää poliittisista aspekteistaan riisuttu irlantilaisuus poliittisen identiteetin tarjoavaan Pohjois-Irlannin kansalaisuuteen. Augheystä poiketen Porter pitää tätä ratkaisua ristiriidattomana ja mahdollisena. Porter kritisoi Augheyttä siitä, että poliittisen identiteetin tarjoava kansalaisuus ei vielä takaa kansalaisia yhdistävän poliittisen yhteisön olemassaoloa. Augheylle kansalaisuuteen pohjaava identiteetti ei ole kovinkaan poliittinen vaan kosmopoliittinen ja universaali (Aughey, 1989 17–18). Porterille kansalaisuuteen pohjautuvaa identiteettiä taas ei voi olla olemassa ilman kulttuuri-identiteettiä. Syvyyden puutteen vuoksi Augheyn kansalaisuuteen perustuva identiteetti menettäisi Porterin mukaan vitalisuutensa ja mahdollisuutensa toimia unionisteja ja nationalisteja yhdistävänä (Porter 1996, 169–213). Porter unohtaa kritiikissään sen, että yhdistäminen ei koskaan ollutkaan Augheyn motiivina vaan ainoastaan unionismin idean puolustaminen.

Porterin mukaan perinteinen unionismi ei kykene vastaamaan Pohjois-Irlannin rauhanprosessin asettamiin haasteisiin, sillä perinteinen unionismi on kykenemätön muuttamaan ideologiaansa siten, että se voisi tarjota tasavertaisen sijan muille poliittisille identiteeteille. Ainoaksi vaihtoehdoksi Porter tarjoaa unionismin uudelleenajattelua ja entisistä politiikan premisseistä luopumista. Tulokseksi ei välttämättä olisi muutosta Pohjois-Irlannin perustuslailliseen asemaan, vaan ideologiansa muutoksen kautta unionismi pystyisi varmistamaan unionin säilymisen. Aughey piti Porter-kritiikissään Porterin argumentteja naiiveina teoretisointeina, jotka eivät ottaneet lainkaan huomioon Poh-

jois-Irlannin politiikan todellisuutta (Aughey 1997b). (Porter 1996)

Lopuksi

Tässä artikkelissa käsiteltyjä yhteiskuntatieteilijöitä yhdistää ajatus siitä, että unionismi ideologiana on kriisissä tai että se ei pysty vastaamaan päivänpolitiikan sille asettamiin haasteisiin. Aughey'n ja Porterin keskeinen ero on käsityksessä muutoksen tarpeellisuudesta. Aughey'n mukaan unionismi ideologiana on jo valmis, ja sillä on irlantilaiseen nationalismiin verrattuna ylivertainen arvopohja. Ongelmana on ainoastaan se, että tätä voimavaraa ei ole osattu hyödyntää päivänpolitiikassa. Porter sen sijaan on kriittisempi ja näkee unionismin tulevaisuuden valoisana ainoastaan siinä tapauksessa, että se pystyy esittämään parhaan argumentin unionin säilymisen puolesta. Tähän unionismi ei Porterin mukaan pysty ilman ideologiansa uudelleenajattelua.

Porterin ja Aughey'n yhdistää toisiinsa ja erottaa muista tässä artikkelissa käsitellyistä yhteiskuntatieteilijöistä heidän päämääränsä rakentaa puolustuspuhe unionismille. Kumpikaan ei edes yritä pii-

loutua objektiivisuuden viitan alle. Heidän tapauksessaan tutkijan ja poliitikon samankaltaisuus on ilmeistä. Tutkimus on samalla interventio päivänpolitiikkaan, minkä molemmat myös avoimesti myöntävät. Kuitenkin myös puhdasta objektiivisuutta tavoittelevissa unionismianalyyseissä tutkimus toimii puheaktina päivänpolitiikassa. Tämän takaa jo se, että tutkimuksen premissit ovat käytännön poliittisten ongelmien asettamia. On myös tehtävä ero tekstin poliittisuuden ja sen mahdollisten poliittisten vaikutusten, sekä tekstin kirjoittajan poliittisuuden ja tarkoitusten välillä.

Kuitenkin käsittelemieni esimerkkien perusteella voi sanoa, että Pohjois-Irlannin poliittinen konteksti on ohjannut unionismitutkimusta ja tehnyt tutkimuksesta poliittista. Muun tutkimuksen lailla se koostuu erilaisista siirroista, jotka ovat puheenvuoroja tieteessä käytävässä politiikan kaltaisessa debatissa. Samalla nämä siirrot voivat kuitenkin olla myös selkeitä vastaus- ja toimintaesityksiä kulloisenakin aikana esillä oleviin päivänpoliittisiin kysymyksiin. Unionismitutkimus osoittaa, että raja tieteellisen ja poliittisen puheen – – tutkijan ja poliitikon – – välillä on häilyvä.

VIITTEET

¹ Keskeisin näistä sopimuksesta on 1925 rajakomission raportti, jonka sekä Britannian että Irlannin hallitukset allekirjoittivat. Pohjois-Irlannin status vahvistettiin myös Kansainliitossa ja 1975 Helsingin ETY -kokouksessa.

² ”Oranssi”, ”orange” viittaa protestanttiseen Oranialaisveljeskuntaan, joka on säilynyt merkittävänä vallankäyttäjänä unionistipuolueissa. Katso esimerkiksi Patterson & Kauffman 2007.

³ Institutionaalaisella vallanjakamisella tarkoitetaan käytännössä sitä, että sekä unionisteilla että nationalisteilla olisi matemaattisesti muodostuva edustus poliittisissa instituutioissa. Tilanne eroaisi normaalia parlamentarismista sii-

nä, että esimerkiksi hallituskoalitiot eivät muodostuisi vapaasti vaan niissä tulisi aina olla edustus sekä unionistisista että nationalistisista puolueista.

⁴ Belfastilainen valtio-opin professori ja irlantilaisnationalismin tutkija Richard English taas pitää Gellnerin soveltamista Irlannin tapaukseen ongelmallisena, sillä juuri Irlanti muodostaa yhden niistä poikkeuksista joissa nationalismin kehitys ei näytä kulkevan käsi kädessä modernisaation ja teollistumisen kanssa (English 2006, 502). Toinen vastaava esimerkki on Suomi.

⁵ Porter lainaa *cultural corridor* -metaforan unionistiselta kirjallisuuskriitikko Edna Longleylta (Ks. Longley 1994).

LÄHTEET

Anderson, Benedict. 1991. *Imagined Communities: Reflections of the Origin and Spread of Nationalism*. Revised Edition. London. Verso.

Arthur, Paul. 1987. The Anglo-Irish Agreement: Events of 1985–86. *Irish Political Studies* Vol. 2, 99–107.

Aughey, Arthur. 1989. *Under Siege: Ulster Unionism and the Anglo-Irish Agreement*. Belfast. The Blackstaff Press.

Aughey, Arthur. 1997a. The Character of Ulster Unionism. Teoksessa Shirlow, Peter; McGovern, Mark, *Who Are the*

People: Unionism, Protestantism and Loyalism in Northern Ireland. London. Pluto Press.

Aughey, Arthur. 1997b. Kirja-arvio: Porter, Norman (1995) *Rethinking Unionism: An Alternative Vision for Northern Ireland*. *Irish Political Studies* Vol. 13, 129–130.

Bell, Geoffrey. 1976. *The Protestants of Ulster*. Oxford. Clarendon Press.

Bew, Paul. Gibbon, Peter. Patterson, Henry. 1979. *The State in Northern Ireland 1921–72: Political Classes and Social Forces*. Manchester. Manchester University Press.

- Bew, Paul. Gibbon, Peter. Patterson, Henry. 1980. Aspects of Nationalism and Socialism in Ireland 1967–1978. Teoksessa Bob Purdie, Austen Morgan (toim.) *Ireland: Divided Nation, Divided Class*. London. Ink Links.
- Bew, Paul. Patterson, Henry. 1985. *The British State & The Ulster Crisis: From Wilson to Thatcher*. London. Verso.
- British and Irish Communist Organisation (BICO). 1971. *On the Democratic Validity of the Northern Ireland State*. Belfast. BICO.
- British and Irish Communist Organisation (BICO). 1972. *On the "Historic Irish Nation"*. Belfast. BICO.
- British and Irish Governments. 1993. *Joint Declaration on Peace: The Downing Street Declaration*. London. Prime Minister's Office.
- British and Irish Governments. 1995. *The Framework Documents. A New Framework for Agreement*. London: Prime Minister's Office.
- Bruce, Steve. 1986. *God Save Ulster: The Religion and Politics of Paisleyism*. Oxford. Clarendon Press.
- Bruce, Steve. 1994. *The Edge of the Union: The Ulster Loyalist Political Vision*. Oxford. Oxford University Press.
- Cochrane, Feargal. 1997. *Unionist Politics and Politics of Unionism since the Anglo-Irish Agreement*. Cork. Cork University Press.
- Connolly, James. 1987 [1910]. *Labour in Irish History*. Bookmarks: London.
- Coulter, Colin. 1994. The Character of Unionism. *Irish Political Studies*. Vol. 9, 1–24.
- English, Richard. 2006. *Irish Freedom. The History of Nationalism in Ireland*. Basingstoke. Macmillan.
- Farrell, Michael. 1980. *Northern Ireland: The Orange State*. London. Pluto Press.
- Farrington, Christopher. 2001. Ulster Unionist Political Divisions in the Late Twentieth Century. *Irish Political Studies*. Vol. 16, 50–71.
- Foster, John, Wilson. 1996. Strains in Irish Intellectual Life. Teoksessa O'Dowd, Liam (ed.), *On Intellectuals and Intellectual Life in Ireland*. Belfast. Institute of Irish Studies. The Queen's University of Belfast.
- Gellner, Ernest. 1964. *Thought and Change*. London. Weidenfeld and Nicholson.
- Gibbon, Peter. 1975. *The Origins of Ulster Unionism: The Formation of Popular Protestant Politics and Ideology in Nineteenth-Century Ireland*. Manchester. Manchester University Press.
- Hennessey, Thomas. 1993. Ulster Unionist Territorial and National Identities 1886–1893: Province, Island, Kingdom and Empire. *Irish Political Studies* vol. 8, 21–36.
- Hennessey, Thomas. 2005. *Northern Ireland: The Origins of the Troubles*. Dublin: Gill & Macmillan.
- Kennedy, Dennis. 1993. Unionism Finds a Positive Voice. *Fortnight* 285, 25.
- Longley, Edna. 1994. A Northern "turn"? *The Irish Review* 15, 1–13.
- Lysaght, O'Connor. 1980. British Imperialism in Ireland. Teoksessa B. Purdie, A. Morgan (eds.) *Ireland, Divided Nation, Divided Class*. London: Ink Links.
- MacDonald, Michael. 1986. *Children of Wrath*. Oxford. Polity Press.
- McCartney, Robert. 1985. *Liberty and Authority in Ireland*. Belfast. Field Day Theatre Company Limited. Belfast.
- McCartney, Robert. 1986. *What Must Be Done: A Program for Normalising Politics in Northern Ireland*. Belfast. Athol Books.
- McGarry, John; O'Leary, Brendan. 1995. *Explaining Northern Ireland: Broken Images*. Oxford: Blackwell.
- Miller, David, W. 1978. *Queen's Rebels: Ulster Loyalism in Historical Perspective*. Dublin. Gill and Macmillan.
- Neumann, Peter. 2003. *Britain's Long War: British Strategy in the Northern Ireland Conflict 1969–1998*. Basingstoke. Palgrave Macmillan.
- O'Dowd, Liam. 1996. Intellectual and intelligentsia: a sociological introduction. Teoksessa O'Dowd, Liam (ed.), *On Intellectuals and Intellectual Life in Ireland*. Belfast. Institute of Irish Studies. The Queen's University of Belfast.
- O'Dowd, Liam. 1998. 'New Unionism', British Nationalism and the Prospects for a Negotiated Settlement in Northern Ireland. Teoksessa Miller, David (ed.), *Rethinking Northern Ireland: Culture, Ideology and Colonialism*. London. Longman.
- Palonen, Kari. 2002a. Poliitikon arvostelukyvystä. *Politiikka* 44:1, 64–69.
- Palonen, Kari. 2002b. *Eine Lobrede für Politiker. Ein Kommentar zu Max Webers "Politik als Beruf"*. Opladen. Leske + Budrich.
- Palonen, Kari. 2006. *Max Webers politischer Begriff der "Objektivität"*. Amy Warburg -luento. Warburg-Haus 28.11.2006
- Patterson, Henry. Kaufmann, Eric. 2007. *Unionism and Orangeism in Northern Ireland since 1945: The decline of the loyal family*. Manchester. Manchester University Press.
- Perry, Robert. 2008. Revisionist Marxist Theory in Ireland. *Critique. Journal of Socialist Theory*.36:1, 121–139.
- Porter, Norman. 1996. *Rethinking Unionism: An Alternative Vision for Northern Ireland*. Belfast. Blackstaff Press.
- Scott, Alan. 1997. Between autonomy and responsibility: Max Weber on scholars, academics and intellectuals. Teoksessa Jennings, Jeremy (ed.) *Intellectuals in Politics: From the Dreyfus Affair to the Rushdie Affair*. London: Routledge.
- Skinner, Quentin. 1978. *The Foundations of Modern Political Thought: Vol. 1, The Renaissance*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Todd, Jennifer. 1987. Two Traditions of Unionist Political Culture. *Irish Political Studies*. Vol. 2, 1–26.
- Walker, Graham. 2004. *A History of the Ulster Unionist Party*. Manchester. Manchester University Press.
- Weber, Max. 1977 [1919] *Politik als Beruf*. Berlin. Duncker & Humblot.
- Weber, Max. 1991 [1919]. *Wissenschaft als Beruf*. Berlin. Duncker & Humblot.
- Whyte, John. 1990. *Interpreting Northern Ireland*. Oxford. Clarendon Press.